

На един първоначален етап в историята на индоевропейското езикознание няколко големи лингвисти като Якоб Грим, Пол дьо Лагард и др. са обръщали внимание на отделни тракийски глоси и собствени имена в различни трудове по индоевропеистика, но не е имало самостоятелно изследване за езика на траките, като той е бил смятан за общ с този на фригите. Основополагащият труд в областта на изследването на тракийския език е на австрийския учен от чешки произход Вилхелм Томашек – втората част на книгата му „Древните траки. Етнологично изследване”. Тя е не само корпус на целия известен по негово време тракийски езиков материал, но и анализ, който очертава езиковата ситуация в тракийските земи и някои връзки с други индоевропейски езици. Трябва да се подчертае, че етимологиите на Томашек са доста предпазливи, което отговаря на фрагментарното състояние на материала и е причина голяма част от тях да се приемат и до днес. С това той поставя солидна основа за изучаването на тракийския език.

В следващите десетилетия неговото дело дава обилни плодове. Въз основа на събрания от него материал се появяват нови изследвания на отделни проблеми, глави от книги, обобщаващи енциклопедични статии. С развитието на археологическите проучвания значително се увеличава и тракийският езиков материал – публикувани са много нови старогръцки и латински надписи, съдържащи тракийски лични и селищни имена и божески епитети. В този период голям е приносът на българските учени Г. Кацаров, Д. Дечев, В. Бешевлиев, на французина Ж. Сьор, на румънците Дж. Матеску, В. Първан, Х. Михаску и много други.

Завършек и кулминация на този етап са двете най-важни книги на Димитър Дечев „Характеристика на тракийския език” и „Die thrakischen Sprachreste”. Въз основа на двата източника – надписите и античните автори – Дечев удвоява тракийския езиков материал, събран преди това от Томашек, и с това “Тракийските езикови остатъци” се превръщат в основен корпус за изследване на тракийския език, който е незаменим и до днес. „Характеристика на тракийския език” от своя страна е първият опит за систематично описание на тракийските езикови факти.

Въпреки някои слабости и критики, особено на някои етимологии на тракийски имена, публикуването на двата труда на Д. Дечев изиграва огромна роля и следващият трети етап – втората половина на ХХ век – се превръща във време на разцвет за изследванията на тракийския език. Същевременно с намирането на нови и нови епиграфски паметници продължава да се увеличава броят на тракийските собствени имена, особено този на личните. В отлична предпоставка за нови изследвания се превръща и публикуването от Г. Михайлов на корпуса на гръцките надписи от България. Издадени са голям брой монографии, студии и статии. Могат да се очертаят две основни тенденции – на продължение и развитие на насоките в работите на Дечев и на тяхната оценка и критика, като у някои изследователи двете неща се съвместяват.

Несъмнено изследванията от този период са доминирани от фигурата на Владимир Георгиев, който в множество статии и в обобщаващата си монография „Траките и техният език” издига новата идея за съществуването на два езика в пространството между Карпатите и Егейско море – тракийски и дако-мизийски – с няколко отлики помежду им, най-съществената от които е наличието на изместване на експлозивните съгласни в тракийски (южно от Стара планина) и липсата на такова в т. нар. дако-мизийски (на север). Привърженици и последователи на В. Георгиев са И. Дуриданов, К. Влахов, Ч. Погирк, Ж. Велкова и др., а повече или по-малко съмнения изказват О. Масон, В. Пизани, Й. Русу, Г. Михайлов, Ю. Откупшчиков, К. Брикс – А. Панайоту, С. Янакиева и др.

В последните двадесетина години с настъпилата смяна на поколенията може да се очертае и четвъртият етап в историята на тракийското езикознание. Появиха се изследвания на тракийските езикови остатъци в различни направления, в които се търсят и прилагат различни методи, чрез които да се избегне

несигурността на етимологиите. Поради тази причина се използват възможностите за ономастични и етнолингвистични изследвания и за установяване на характерните особености на тракийските езикови остатъци в областта на фонетиката, морфологичната структура и лексиката, данни за които могат да се извлекат от реално засвидетелстваните форми на тракийските имена и чрез съпоставянето им с формите на други тракийски собствени имена. Показателни за прилагането на неетимологичните методи са няколко монографии – на Д. Бояджиев, П. Димитров, М. Славова и С. Янакиева.

През последните две десетилетия, както и преди това, продължават да се появяват нови епиграфски паметници от българските и от съседните земи, съдържащи неизвестни до този момент тракийски имена, както и нови примери за вече известни такива. Най-много са, разбира се, личните имена. В това отношение полезна е публикацията на един нов корпус на личните имена от Д. Дана, в който са събрани и коментирани както известните от корпуса на Дечев и няколкото му допълнения, така и публикуваните в нови корпуси и в многобройни и разпилени до този момент издания имена.

Непрекъснатото увеличаване на тракийския езиков материал и натрупването на поправки за различните категории имена и на нови изследвания на тракийския език от последните десетилетия налагат изработването на нов корпус на тракийските езикови остатъци. В Института по тракология през 2010 година започна изпълнението на проекта „Glotta. База данни за тракийския език”, който, за съжаление, след приключването на първия етап през 2012 г. беше замразен по финансови причини. Добре би било под някаква форма работата да продължи, тъй като базата данни би могла да създаде нови възможности за лингвистиката в качеството си на един модерен инструмент за работа, който да стимулира и улеснява технически както нови изследвания по отделни частни въпроси, така и обобщаващи трудове.

Светлана Янакиева

□

Литература:

Влахов, К. 1976: *Тракийски лични имена. Фонетико-морфологични проучвания.* София.

Георгиев, В. 1957: *Тракийският език.* София.

Георгиев, В. 1977: *Траките и техният език.* София.

Гиндин, Л. А. 1981: *Древнейшая ономастика Восточных Балкан.* София.

Дечев, Д. 1952: *Характеристика на тракийския език.* София.

Димитров, П. 1994: *Палеобалканският вокализъм.* София.

Дуриданов, И. 1976: *Езикът на траките.* София.

Михаилов, Г. 1958: Към въпроса за тракийската лексика. Рецензия за D. Detschew, Die thrakischen Sprachreste. – *Списание на БАН*, № 3, 132-141.

Младенов, С. 1915: Имената на десет български реки. – *Списание на БАН* 10, 41-70.

Младенов, С. 1921: Имената на още десет български реки. – *Списание на БАН* 16, 65-104.

- Откупщиков, Ю. В. 1988:** *Догреческий субстрат. У истоков европейской цивилизации.* Ленинград.
- Славова, М. 2007:** *<I> диграфите в тракийските имена.* София.
- Янакиева, С. 2009:** *Тракийската хидронимия.* София □ (Studia Thracica 12).
- Янакиева, С. 2012:** □ Тракийските експлозивни съгласни. 1. Ономастичният материал. – *Thracia* 20, 331–349.
- Янакиева, С. 2014:** Тракийската ономастика и възможностите на проекта “Glotta. База данни за тракийския език”. – В: *Изследователски хоризонти на българската лингвистика.* София, 15–19.
- Voïadjiev, D. 2000:** *Les relations ethno-linguistiques en Thrace et en Mésie pendant l'époque romaine.* Sofia.
- Brixhe, Cl., A. Panayotou 1994:** Le thrace. – In: *Langues indo-européennes.* Paris, 179-203.
- Brandenstein, W. 1936:** Thraker. Sprache. – *Realenzyklopädie der Altertumswissenschaft* 6A, 407-414.
- Dana, D. □ 2014:** *Onomasticon Thracicum. Répertoire des noms indigènes de Thrace, Macédoine Orientale, Mésies, Dacie et Bithynie.* Athènes (MELETHMATA 70).
- Detschew, D. 1957:** *Die thrakischen Sprachreste.* Wien.
- Detschew, D. 1960:** Charakteristik der thrakischen Sprache. – *Linguistique Balkanique* 2, 146-213.
- Mihailov, G. 1958-1997:** *Inscriptiones Graecae in Bulgaria repertae,* Vol. I-V. Serdicae.
- Janakieva, S. 2014:** Thrakisch und Dakisch – Sprachen oder Dialekte? – *Orpheus* 21, 21-38.
- Jokl, N. 1929:** Thraker. – In: *Reallexikon der Vorgeschichte* 13, 278-298.
- Kretschmer, P. 1896:** *Einleitung in die Geschichte der griechischen Sprache.* Wien, 171-243.
- Masson, O. 1960:** Dimiter Detschew. Die thrakischen Sprachreste. – *Kratylos* 5/2, 168-175.
- Mihailov, G. 1986:** On the character of the Thracian language. Onomastic problems. – In: *Fourth International Thracian Conference* (Boston 7-10 June 1984). Milan, 379-388.
- Pisani, V. 1961:** Libri recenti sulla lingua dei traci. – *Paideia* 16, N 4, 238-258.
- Poghirc, C. 1976:** Thrace et daco-mésien: langues ou dialectes? – In: *Thraco-Dacica.* București, 335-347.
- Poghirc, C. 1983:** La valeur phonétique de l'oscillation graphique thrace a/ e à la lumière des données des langues balkaniques modernes. – In: *Cicerone Poghirc. Philologica et linguistica (Ausgewählte Aufsätze).* Bochum, 81-85.
- Polomé, E. 1982:** Balkan Languages (Illyrian, Thracian and Daco-Moesian). – In: *САН III/ 1,* 866-888.
- Rădulescu, M.-M. 1987:** The Indo-European position of Illyrian, Daco-Mysian and Thracian: a historico-methodological approach. – *Journal of Indo-European Studies* 15/3-4, 239-271.
- Russu, I. 1969:** *Die Sprache der Thrako-Daker.* București.

Solmsen, F. 1897: Thrakisch-Phrygisches. – *Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung* 34, 68-80.

Tomaschek, W. 1893: *Die alten Thraker. Eine ethnologische Untersuchung. I. Übersicht der Stämme.* Wien.

Tomaschek, W. 1894: *Die alten Thraker. Eine ethnologische Untersuchung. II. Die Sprachreste.* Wien.

Velkova, Ž. 1986: *The Thracian Glosses. Contribution to the Study of the Thracian Vocabulary.* Amsterdam.

Vlahov, K. 1966: Die Vertretung der indoeuropäischen **a** und **e** im Thrakischen. – In: *ГСУ, ФФ*, 60, 43-134.

Vraciu, A. 1984: Quelques remarques sur la position linguistique du Thracodace. – In: *Dritter internationaler thrakologischer Kongress (Wien)*. Sofia, 220-222.